

ΑΒΔΗΡΑ ΠΟΛΥΣΤΥΛΟΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΙΤΟ ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Εικ. 1. Λεπτομέρεια του δυτικού τείχους του νότιου περιβόλου.

Εικ. 2. Η πύλη του δυτικού τείχους.

Τα Άβδηρα ιδρύθηκαν από Ίωνες κατοίκους των Κλαζομενών της Μικράς Ασίας στα μέσα του 7ου αι. π.Χ. Το 545 π.Χ. η αποικία ενισχύθηκε από κατοίκους της ιωνικής Τέω. Οι Τήσιοι εγκαταστάθηκαν στην ίδια περιοχή, αλλά στα μέσα του 4ου αι. π.Χ., αναγκάστηκαν να μεταφέρουν την πόλη τους νοτιότερα. Ο βόρειος περίβολος σταδιακά εγκαταλείφθηκε. Η νέα πόλη χτίστηκε σύμφωνα με το ιπποδάμειο πολεοδομικό σύστημα (οριζόντιοι και κάθετοι δρόμοι που διασταυρώνονται μεταξύ τους σχηματίζοντας οικοδομικά τετράγωνα) και διέθετε ισχυρό τετράπλευρο περίβολο, ακρόπολη, δύο λιμάνια και θέατρο. Στις κατοικίες υπήρχε εσωτερική πλακόστρωτη αυλή που είχε πηγάδι και περιβαλλόταν από στοές στις οποίες έβλεπαν τα δωμάτια.

Εικ. 3. Πλακοστρωμένη αυλή σπιτιού.

Εικ. 4. Βόρειο τμήμα οικοδομικού τετραγώνου.

Στο τέλος της αρχαιότητας τα τείχη του νότιου περιβόλου καταστράφηκαν και επιχώθηκαν. Στα υστερορωμαϊκά χρόνια δεν υπήρχε το οδικό σύστημα της ιπποδάμειας πόλης. Αργότερα ο οικισμός συρρικνώθηκε περισσότερο και οι κάτοικοι εγκαταστάθηκαν στο λόφο της αρχαίας ακρόπολης. Στην περιοχή της δυτικής πύλης δημιουργήθηκε εκτεταμένο νεκροταφείο που χρησιμοποιήθηκε ως τα βυζαντινά χρόνια. Στους μεσοβυζαντινούς χρόνους (9ος αι. μ.Χ.) το πολίχνιο μετονομάστηκε σε Πολύστυλον- παραφθορά της λέξης είναι η νεότερη ονομασία της περιοχής: Μπουλούστρα.

Η οχύρωση της βυζαντινής πόλης ακολουθεί σε γενικές γραμμές το περίγραμμα της κορυφής του λόφου. Η βορειοδυτική πλευρά της ενισχύεται με προτείχισμα. Δύο πύλες στη βόρεια πλευρά και μία μικρή πυλίδα στη δυτική εξασφάλιζαν την επικοινωνία της πόλης. Η περιμετρική οχύρωση τέμνεται εγκάρσια από δύο εσωτερικά τείχη. Το πρώτο χωρίζει την πόλη σε δύο ίσα τμήματα, ενώ το δεύτερο, μαζί με το ανατολικό εξωτερικό τείχος, σχηματίζει την εσωτερική βυζαντινή ακρόπολη.

Οι ανασκαφές άρχισαν το 1950 από τον Δημήτρη Λαζαρίδη. Μέχρι σήμερα έχει ανασκαφεί μεγάλο τμήμα της πόλης. Η έκταση όμως αυτή δεν είναι ενιαία και μερικές ανασκαμμένες περιοχές δεν είναι προσιτές στον επισκέπτη. Ο επισκέψιμος χώρος, στον οποίο υπάρχει φυλάκιο και εγκαταστάσεις για τους επισκέπτες, βρίσκεται κοντά στο λιμάνι. Η περιοχή αυτή κατοικήθηκε συνεχώς για πολλούς αιώνες. Η νεότερη φάση ανήκει στο 12ο αι. μ.Χ. και η παλαιότερη στον 4ο αι. π.Χ.

Περιήγηση

Κοντά στο τείχος βρίσκεται λουτρό των ρωμαϊκών χρόνων (αρ. 1), από το οποίο έχει ανασκαφεί ελλειψοειδής αίθουσα με δάπεδο από μαρμάρινες πλάκες και τοίχους επενδυμένους με μάρμαρο. Δίπλα στην αίθουσα υπάρχει κλίμακα που οδηγεί σε υπόγειο διάδρομο, το υπόκαυστο του λουτρού.

Η χτιστή τετράπλευρη κατασκευή (αρ. 2, εικ.7) χρησιμοποιήθηκε στα ρωμαϊκά χρόνια ως ταφικό μνημείο.

Το τείχος της αρχαίας πόλης (αρ. 3, εικ. 1) είναι χτισμένο με μεγάλους λαξευτούς γωνιόλιθους από πωρόλιθο. Η πύλη του (εικ. 2, 7) πλασιώνεται από δύο ισχυρούς πύργους. Εσωτερικά υπάρχει μικρή τετράπλευρη αυλή (εικ. 7).

Από την πύλη ένας δρόμος οδηγεί στο εσωτερικό της πόλης. Αριστερά και δεξιά του υπήρχαν κατοικίες (αρ. 4). Αυτές που είναι ορατές σήμερα ανήκουν στη φάση των ρωμαϊκών χρόνων, ενώ σε χαμηλότερο επίπεδο διακρίνονται τοίχοι σπιτιού του 4ου αι. π.Χ.

Σε μεγαλύτερη έκταση έχει αποκαλυφθεί μία κατοικία (αρ. 5, εικ. 3), η οποία αποτελεί τυπικό παράδειγμα αβδηρίτικου σπιτιού. Κατασκευάστηκε τον 4ο αι. π.Χ. και χρησιμοποιήθηκε ξανά με ορισμένες μετατροπές στα τέλη του 2ου-αρχές 3ου αι. μ.Χ.

Έξω από την οικία αυτή υπάρχει σταυροδρόμι (αρ. 6). Το διασχίζει λιθόχτιστος αποχετευτικός αγωγός, ο οποίος, διαμέσου της πύλης, απομάκρυνε τα νερά από το εσωτερικό της πόλης. Ο δρόμος και ο αγωγός χρονολογούνται στα ρωμαϊκά χρόνια.

Στην απέναντι πλευρά του δρόμου υπάρχει μία κατοικία (αρ. 7) που έχει τη συμβατική ονομασία «Σπίτι

Εικ. 5. Κατοικίες με καταστήματα και εργαστήριο κατασκευής ειδωλίων.

Εικ. 6. Σπίτια υστερορωμαϊκών χρόνων.

των Δελφινιών», επειδή εκεί βρέθηκε ψηφιδωτό δάπεδο (εικ. εξωφύλλου), με παράσταση δελφινιών. Κατασκευάστηκε ανάμεσα στο 250-200 π.Χ. και ξαναχρησιμοποιήθηκε στα ρωμαϊκά χρόνια.

Το κτίσμα που διακρίνεται αρκετά βαθύτερα από τη σημερινή επιφάνεια του εδάφους (αρ. 8) χαρακτηρίστηκε ως αποθήκη αμφορέων ή κατάστημα πώλησής τους, επειδή στο εσωτερικό του βρέθηκαν οξυπύθμενοι αμφορείς. Χρονολογείται στον 4ο αι. π.Χ.

Ακολουθεί ένα οικοδομικό τετράγωνο στο οποίο (αρ. 9, εικ. 4), οι κατοικίες βρίσκονται η μία δίπλα στην άλλη και χωρίζονται με μεσοτοιχία. Χρονολογούνται στα ρωμαϊκά χρόνια.

Εικ. 7. Δυτική πύλη, νότιος πύργος, ταφικό μνημείο και κοιμητηριακή βασιλική.

Στο επόμενο οικοδομικό τετράγωνο (αρ. 10, εικ. 5) έχουν ανασκαφεί τέσσερις κατοικίες που είχαν στο εσωτερικό τους καταστήματα, τα οποία πουλούσαν αγγεία και άλλα προϊόντα. Στο κεντρικό τμήμα του στεγαζόταν εργαστήριο κατασκευής πήλινων ειδωλίων. Στη δυτική πλευρά του έχει ανασκαφεί δρόμος με κατεύθυνση Β-Ν. Οικοδομήθηκε στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. και καταστράφηκε από πυρκαγιά στις αρχές του 1ου αι. π.Χ. Η περιοχή έκτοτε δεν ξανακατοικήθηκε.

Στην πλαγιά του λόφου με το εκκλησάκι του Αγίου Παντελεήμονα υπάρχει συγκρότημα σπιτιών (αρ. 11, εικ. 6) που χτίστηκαν στα υστερορωμαϊκά χρόνια, όταν είχε εγκαταλειφθεί το υποδάμειο σύστημα της πόλης. Στην περιοχή αυτή υπήρχε προγενέστερο εργαστήριο παραγωγής πορφύρας. Κοντά στο φυλάκιο διατηρείται τμήμα κατοικίας (αρ. 12) ρωμαϊκών χρόνων. Στην περιοχή ανάμεσα στη δυτική πύλη και το λόφο του Αγίου Παντελεήμονα είναι ορατοί αρκετοί από τους τάφους του βυζαντινού νεκροταφείου. Ο κοιμητηριακός ναός του (αρ. 13, εικ. 7) παρουσιάζει τέσσερις περιόδους λειτουργίας.

Ένα μονοπάτι οδηγεί στο λόφο της αρχαίας ακρόπολης. Από εκεί διακρίνεται ο λιμενοβραχίονας του δυτικού λιμανιού, που είναι κατασκευασμένος από μεγάλους γρανιτένιους ογκόλιθους. Το άκρο του κατέληγε σε κυκλικό πύργο. Από την αρχαία ακρόπολη είναι ορατό μικρό τμήμα του τείχους. Τα κατάλοιπα, που τυχόν υπάρχουν, βρίσκονται κάτω από τα ερείπια του βυζαντινού Πολυστύλου.

Εικ. 8. Επισκοπικός ναός.

Από τη βυζαντινή οχύρωση εντοπίστηκε μεγάλο τμήμα του περιβόλου. Στη δυτική πλευρά του ερευνήθηκε ένα από τα δημόσια κτίρια: πρόκειται για λουτρόνα, (αρ. 14), ορθογώνιο κτίσμα με τρία συνεχόμενα δωμάτια, από τα οποία, το μεσαίο αποτελούσε το θερμαινόμενο χώρο.

Κοντά στην κεντρική πύλη (αρ. 15) της βόρειας πλευράς έχει αποκαλυφθεί νεκροταφείο και κοιμητηριακός ναός (12ος-15ος αι. μ.Χ.), (αρ. 16). Στο ψηλότερο σημείο του οικισμού ιδρύθηκε ο επισκοπικός ναός (9ος-14ος αι. μ.Χ.) (αρ. 17, εικ. 8). Πρόκειται για τρικλίτη βασιλική με νάρθηκα και περιμετρική στοά. Είναι θεμελιωμένη πάνω στα ερείπια παλιότερης εκκλησίας, στην οποία ανήκει το οκταγωνικό βαπτιστήριο με την χτιστή σταυρόσχημη κολυμβήθρα στο εσωτερικό του.

Εικ. εξοφύλλου: Ψηφιδωτό δάπεδο με παράσταση δελφινιών. 3ος αι. π.Χ.

Κείμενο: Ντ. Καλλιντζή, Ν. Ζήκος, Στ. Δαδάκη.
Φωτογραφίες: Γ. Πατρικιάνος, αρχείο 12ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
Καβάλας. Φωτογραφία αρ. 2: Στ. Στουρνάρας.
Σχέδια: Χρ. Σισμανίδης.

Καλλιτεχνική επιμέλεια-επεξεργασία: Β. Αλτιντζή.
Εκτύπωση-αποχρωματισμοί: Αθ. Αλτιντζής.

© 1999 ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων. Άβδηρα 670 61. Τηλ. 0541-51003, 51783.
Τηλ. Αρχαιολογικού Χώρου: 0541-51988.